

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”

Redactie: Parkstraat 44, Zaandam

Administratie: Zonnewijzerspad 8, Zaandam

Verschijnt 3-maandelijks

Maart 1974 No. 49

De koopmanshuizen „De Mol” en „Het Noorderhuis” overgebracht naar de Zaanse Schans

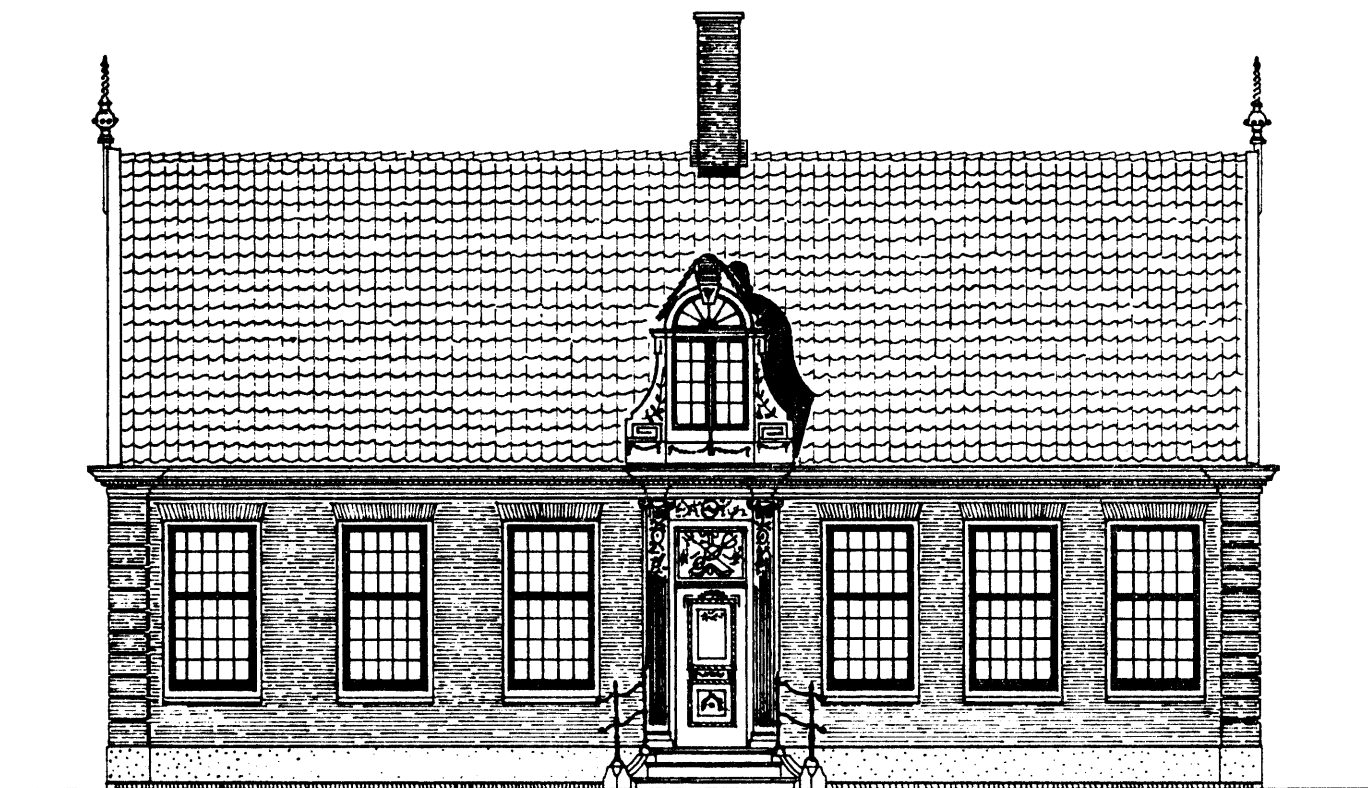
Sinds generaties was het koopmanshuis „De Mol” aan de Lagedijk, even ten noorden van de sluis, een begrip in het dorp Zaadijk, want daar woonde de familie Honig, papierfabrikanten en kooplieden, maar ook oudheidkundigen van naam, kenners vooral van de geschiedenis van de Zaanstreek.

In dit huis woonde van 1853 tot 1870 Jacob Honig Jansz. Jr., daarna diens zoon uit een tweede huwelijk Gerrit Jan Honig met zijn gezin. Deze laatste kocht in 1915 het naast-

gelegen koopmanshuis „Het Noorderhuis” om daarin zijn groeiende bibliotheek onder te brengen.

Gerrit Jan Honig stierf in 1955 in de zeer hoge leeftijd van 90 jaar; nog zo kort geleden dat zeer velen zijn markante verschijning met de lange witte haren vanonder zijn hoed zich nog zeer goed zullen kunnen herinneren.

Tientallen jaren had hij dit huis bewoond met zijn vrouw Aagje Honig en zijn ongetrouwde kinderen Cornelia en Jaap Honig. Na het overlijden van zijn vrouw en dochter

voorgevel Koopmanshuis „De Mol”

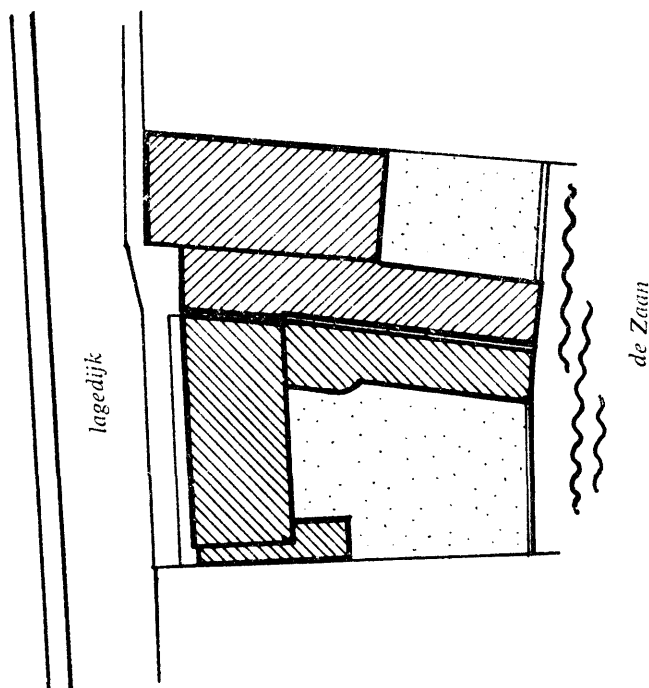
bewoonde zijn zoon Jacob Honig tenslotte alleen de beide huizen. Toen diens oudste broer de heer J. W. A. Honig, die tegenover de Beeldentuin in het pand Lagedijk 96 woonde, in 1967 overleed, moest de sindsdien onverdeelde boedel worden verdeeld.

De beide panden, de Mol en het Noorderhuis, kwamen ten slotte via de Stichting Zaan's Schoon in handen van de Stichting Zaanse Schans, wier bedoeling het was ze over te brengen naar het terrein ten noorden van het restaurant de Walvis.

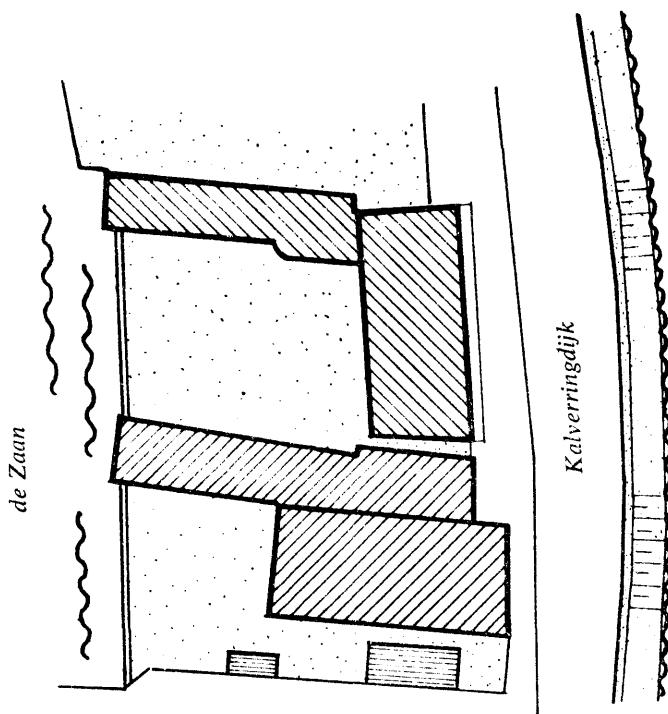
Hieraan ging zeer veel beraad vooraf, omdat overplaatsing van de westelijke — naar de oostelijke oever van de Zaan met zich mee zou brengen dat de panden 180 graden ten opzichte van de zonnestand werden gedraaid. Een exakte overplaatsing, aanvankelijk door Monumentenzorg voorgestaan, zou voor de Mol betekenen, dat de kamers in het achterhuis op het noorden zouden komen te liggen.

De Zaankanters voelden er echter meer voor om het uitgangspunt van hun voorvaderen te handhaven, die bij het bouwen van hun huizen ramen aanbrachten, daar waar ze de meeste zon in het huis deden schijnen, hoekramen maakten voor een beter uitzicht en overluivingen aanbrachten ter beschutting tegen de regen of tegen de felle zon. Al deze voor de bewoning zo aantrekkelijke elementen waren bij de Mol aanwezig. Ze konden alleen behouden worden door het achterhuis gespiegeld in de nieuwe situatie te herbouwen, waartoe tenslotte door Monumentenzorg vergunning werd verleend. Bij het Noorderhuis lag de zaak anders, daar lagen de kamers in het achterhuis op het noorden. Wellicht noodwendig zo ontstaan, omdat de aan het voorhuis grenzende keuken toegankelijk was vanuit het aan de zuidkant van het huis gelegen portaal.

Bij het Noorderhuis deed zich dus de voor de nieuwe bewoning prettige omstandigheid voor dat de kamers in het achterhuis na de verplaatsing naar de Zaanse Schans nu op de zon kwamen te liggen. Jammer was, dat bij de situatie

situatie in Zaandijk

situatie in de Zaanse Schans

in de Schans het voorhuis van het Noorderhuis t.o.v. de zon wel precies verkeerd kwam te liggen. Want nu verhuisde het karakteristieke zijraam van de zuid- naar de noordgevel en verwisselden de bedsteden en de kelder de koele noordkant voor de warme zuidkant.

Ondertussen waren de voorbereidingen ver gevorderd. De panden waren zorgvuldig opgemeten door onze medewerker R. Veltkamp; hetgeen geen sinecure was omdat bijna alle wanden scheef t.o.v. elkaar stonden. Van de heer J. Honig, die toen nog in de panden woonde, ondervonden wij alle medewerking. De overplaatsing baarde veel zorg. Ondanks dat de panden er uitwendig zeer verwaarloosd uitzagen, keerden de houten skeletten nog in prima staat, zodat ze overplaatsing in hun geheel of in grote gedeelten konden doorstaan. Hoewel in eerste instantie het in zijn geheel opheffen door één van de grote kranen van de firma Goedkoop, het overvaren van west- naar oostoever en het daar neerlaten op de vooraf gereed gemaakte funderingen, aantrekkelijk leek, is in verband met de hieraan verbonden grotere risico's tenslotte gekozen voor het over ijzeren balken schuiven van de bouwdelen op in de Zaan liggende dekschuiten, het overvaren naar de Schans en vervolgens het schuiven van deze bouwdelen over ijzeren balken op de vooraf gereedgemaakte funderingen.

Dit spektakulaire werk werd in 1970 uitgevoerd door de firma J. Schol, die zowel voor de Schans als voor het Zuiderzeemuseum al zo vele uitzonderlijke transporten had verzorgd.

De wens om de panden in zo kort mogelijke tijd voor bewoning gereed te hebben, deed het bestuur van de Stichting de Zaanse Schans besluiten om het werk aan 2 aannemers te gunnen, nl. de overplaatsing van de Mol aan de fa. Holleman uit Santpoort en die van het Noorderhuis aan de fa. De Vries uit Zaandam, beide firma's, die hun sporen reeds op dit gebied hadden verdiend.

Het koopmanshuis de Mol

De man, die de naamgever is van het huis, Klaas Neven Molszoon kocht dit pand in 1795 van zijn schoonvader Laurens Jansz. Hogendorp. Deze verkocht het in 1828 aan Adriaan Simon van Kouwenhoven, die het op zijn beurt in 1853 verkocht aan de papierfabriceur Jacob Honig Jansz. Jr., wiens nazaten het sindsdien bewoond en in eigendom hebben gehad.

Toen Klaas Neven Mol het huis kocht, zal het in hoofdvorm niet veel verschild hebben van het huidige. Maar Mol, een rijke koopman, vond het te ouderwets en liet het naar de smaak van zijn tijd moderniseren; vooral het exterieur onderging grote veranderingen. Hij liet een nieuwe voor-gevel ontwerpen door de Amsterdamse architect Samuel Daesdonck, wiens ontwerptekening nog in de verzameling van de Zaanlandse Oudheidkamer berust. De houten voor-gevel werd vervangen door een, van z.g. drielingen, gemetselde stenen muur, voorzien van muurdammen en afgewerkt met een brede kroonlijst.

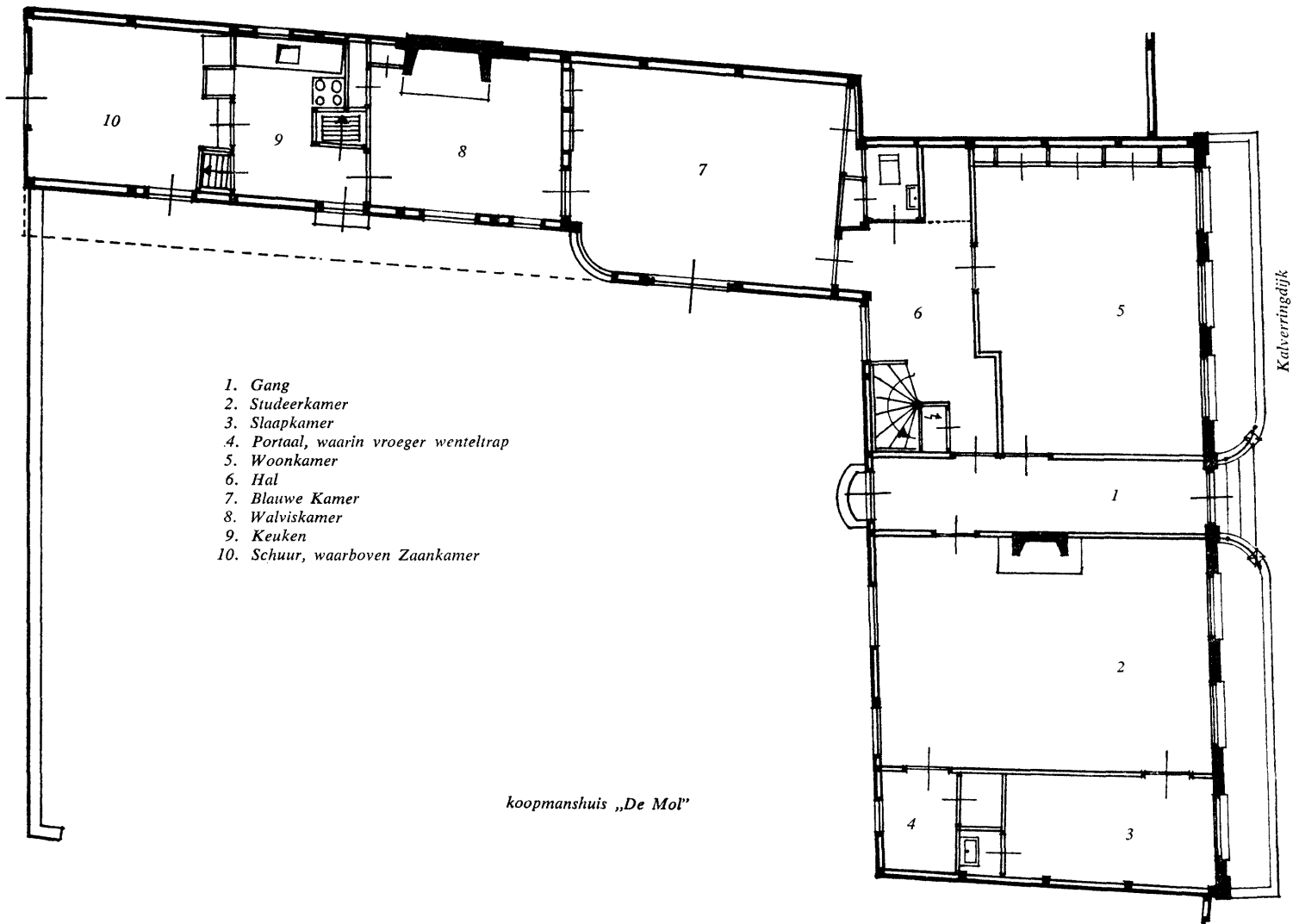
De eenvoudige voordeur werd door een nieuwe vervangen en kreeg aan weerszijden een betimmering van gecanneleerde pilasters, bekroond met Ionische kapitelen, waartussen een rijk gesneden snijraam en een fries met in een medaillon een afbeelding van een mol. Boven deze toegangsdeur werd een met rijk snijwerk versierde dakkapel aangebracht. In 1853 werd dit dakkapel door de heer J. Honig van een in hout gesneden bijenkorf voorzien. Ter wille van de sym-

metrie werden ter weerszijden van de voordeur 3 nieuwe ramen geplaatst, echter zo dat een aantal houten gebintstijlen moesten verdwijnen. De plafondbalken, die hierop hadden gerust, kwamen nu achter de ramen, niet ondersteund a.h.w. in de lucht te hangen. Maar daar wist men aan de Zaan wel raad op; door middel van ijzeren bouten hing men het uiteinde op aan de hoger gelegen houtconstructie. De steeg, die ten zuiden van het huis verbinding gaf met het erf werd afgesloten door een poort, die ook weer door een rijk gesneden houten vaas met guirlandes werd bekroond.

Voor de voordeur werd een sierlijke hardstenen stoep aangebracht met een naar weerszijden uitwaaiende ijzeren hekwerk. Dit was wel in afwijking van de ontwerptekening van de architect, die een z.g. dubbele stoep had getekend met langs de gehele gevel een fraai hek.

Het was echter niet te achterhalen of de dubbele stoep en het hek ooit waren gemaakt.

Binnenshuis werden de meeste vertrekken gemoderniseerd. Alle kamers en gangen in het huis hadden blauw en blauwig groen geschilderde houten wanden, gemarmerde deuromlijstingen en in de beide voorkamers gemarmerde vloeren. Maar nu werden de wanden in de voorkamers behangen, de vloeren met matten of tapijten belegd en de kleur van het verfwerk aan de heersende stijl aangepast. De grootste verandering onderging wel de gang achter de voordeur. De houten wanden en het plafond ervan werden met doek be-

koopmanshuis „De Mol”

spannen, waarop uit hout gesneden lijsten, lofwerk en symbolische voorstellingen, op handel en nijverheid betrekking hebbende, werden aangebracht. Het geheel moest witgeschilderd de indruk maken van stucwerk met gemodelleerde figuren, zoals in de Amsterdamse grachtenhuizen uit die tijd was te vinden.

Uit de linker voorkamer werd de aanwezige smuiger verwijderd en vervangen door een schoorsteenmantel.

In het begin van de 20ste eeuw is deze kamer opnieuw gemoderniseerd en werden tussen de balken kartonnen plafonds aangebracht en met bloemguirlandes beschilderd door de bekwame Zaanijker huisschilder Nanning. De vroegere indeling rechts van de voordeur was, door de vele latere vertimmeringen, moeilijker te achterhalen.

De linker voorkamer doorlopende kwam men vroeger in het achterhuis; eerst in een ruime zitkamer daarna vond men een portaal, een keuken en een schuur met walstoep, waarboven een kleine zaankamer, met een schitterend uitzicht op de Zaan. De zitkamer, eerst een eenvoudig donker grijs-groen geschilderd vertrek, kreeg in 1795 door het aanbrengen van lijsten en betimmeringen en het schilderen in donkerblauw, middelblauw, groenblauw en vuilgeel een aan de heersende smaak aangepast interieur. Met dien verstande dat de heer Mol de in geheel Noord-Holland geliefde blauwe kleur verkoos boven de lichtere grijze kleuren die in Amsterdam gebruikt werden. Bij de bewoners heette deze kamer sindsdien „de blauwe kamer”.

Het tweede belangrijke vertrek in het achterhuis was de keuken, „walviskamer” genoemd omdat de schouw door de fam. Honig voorzien was van een zeer groot tegeltableau, met een voorstelling van de walvisvangst, afkomstig uit een huis aan de Gedempte gracht te Zaandam. Daarnaast was nog een tegeltableau met een walvisvaarder, afkomstig uit het pand Lagedijk 13 aangebracht.

De heer Mol had deze donkergroen geschilderde kamer in een zandsteenkleur (z.g. benthemer) laten overschilderen met guirlandes boven de deur en in de zolderbalkvakken

witgele biezen met rozetten. In de vorige eeuw heeft de familie Honig deze kamer echter opnieuw blauw geschilderd en daarbij veel marmmerwerk en spreuken op de walvisvaart betrekking hebbende, laten aanbrengen.

In deze laatste staat is de kamer dan ook gerestaureerd. Tegelijkertijd plaatste men in de gevel een aantal uit andere panden afkomstige 17e eeuwse kozijnen, die op dit ogenblik wel een verwarrend historisch beeld oproepen.

Tenslotte: men belandde via een zeer stijl trapje in de Zaan-kamer. Door het grote middenraam en de beide hoekramen had men een prachtig uitzicht over de ter plaatse zeer brede Zaan. Als zo vele van deze gezellige zitkamertjes had het een ellipsvormig gebogen plafond boven een rondgaande geprofileerde lijst. Onder de hoekramen bevonden zich kastjes. De wanden van dit kamertje waren bespannen geweest met beschilderd textiel-behang. Alles was echter verdwenen en het zal wel altijd een onbeantwoorde vraag blijven met welke voorstellingen dit behang beschilderd is geweest.

Het kamertje is weer in de oorspronkelijke kleuren geverfd en de nu weer aangebrachte bespanning heeft een egale bijpassende kleur gekregen.

Op de zolder van het voorhuis bevonden zich enkele grote slaapkamers evenals op de zolder van het achterhuis.

Deze zijn vrijwel ongewijzigd gebleven, met dien verstande, dat een badkamer, enkele toiletten en een centrale verwarmingsruimte zijn ingebouwd. Ook is de slecht beloopbare steektrap vervangen door een wenteltrap.

Na deze rondgang door het huis, nu bewoond door prof. dr. A. v. Braam met zijn gezin, is het goed te memoreren met welk een vakmanschap het personeel van de aannemer Holleman, het transportbedrijf Schol, de schilder de fa. Molenaar en de heer Brückner dit pand verplaatst en in zijn oude luister hebben hersteld. Onder leiding van de opzichter J. A. Regtuyt, de hoofdvoerder J. Strootman en de uitvoerder H. Meyer is op een bijzonder voortvarende wijze en in een uitnemende onderlinge samenwerking dit werk tot stand gekomen.

J. SCHIPPER

Activiteiten in Kijkschuur „de Lelie”

Met ingang van 1 februari zijn in „de Lelie” de in uitzicht gestelde activiteiten reeds begonnen. Het zijn tentoonstellingen en muziek- en toneeluitvoeringen. Beginnen wij met de tentoonstelling „de Zilveren Camera”.

Gedurende de weekeinden is deze te bezichtigen, het betreft inzendingen van Nederlandse fotojournalisten en een aantrekkelijke inzending van Prins Claus.

Geopend: zaterdag en zondag 11-16 uur, tot 31 maart.

Andere activiteiten zijn:

Vrijdagavond 8 maart

20.30: Films over de oude Zaanstreek.

Vrijdagavond 15 maart

20.30: Jazzconcerten: „One evening Jazzband” en „Merry Minstrels”.

Vrijdagavond 22 maart

20.30: Toneeluitvoering door Wormerveers gezelschap.

Entreprijzen: Tentoonstelling f 1,— per persoon.

Uitvoeringen e.a. f 2,50 per persoon. Parkeren gratis.

Klompemakerij in de Schans

In de timmerschuur waarin H. W. v. Kempen zijn scheepstimmerbedrijf had; is een klompemakerij gevestigd. Mevr. I. Kooijman-Smal uit Landsmeer, is de initiatiefneemster. Zij zal hierbij medewerking ontvangen van een vakman. Deze maakt nog klompen met de hand.

Monumentenjaar 1975

De Raad van Europa heeft besloten om alle Europese landen uit te nodigen tot samenwerking om onvervangbaar architectonisch erfgoed beter te bewaren. Ook in Nederland is een Nationaal Comité opgericht. Ere-voorzitter Z.K.H. Prins Claus.

Onze opbergmap

In ons vorige nummer gewaagden wij van stromen bestellingen op onze opbergmap. Het was geen grootspraak: het werden er 140 en tevens betekende dit 15 nieuwe leden.

De prijs is f 5,—, franco per post f 6,—. S.v.p. gireren aan B. Ijskes, Zonnewijzerspad 6, Zaanse Schans, Zaandam. Giro no. 62.63.79.

Vereniging „Vrienden van de Zaanse Schans”

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967

Secr.: R. de Hoog, Zonnewijzerspad 8, Zaandam

Penningmeester: J. Benjamin, T. Slagterstr. 1, Westzaan
Postgiro 742899 ten name van:

Penningm. Ver. Vrienden v. d. Zaanse Schans, Westzaan